

Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü Kapsamında Gerçek Kişilerin Kişisel Sosyal Robot Kullanımından Doğabilecek Sorumlulukları

Gizem, Gültekin Várkonyi

Szeged Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Uluslararası ve Bölgesel Araştırmalar Enstitüsü, Szeged, Macaristan,
gizemgv@juris.u-szeged.hu

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9586-9179>

ÖZ

Yapay zekâ ve robotik gibi ileri teknolojilerin Makine Öğrenmesi aracılığıyla elde ettiği otonom öğrenme ve çalışabilme yeteneği sayesinde bu teknolojilerden en üst seviyede fayda sağlanabileceği düşünülmektedir. Yapay zekânın yaşam kaynağı olan verinin ve beyni olan algoritmaların vücut bulduğu robotlar, insansı tasarımlarının bir parçası olan sosyal etkileşim kurabilme yetenekleri sayesinde hem kamusal hem de kişisel yaşam alanlarında yerini alacaktır. Sosyal robotların kişisel kullanımıyla ilgili gerçek kişiler üzerindeki muhtemel sorumluluğun tartışıldığı bu makalede, senaryo yöntemiyle ortaya konulan bir durum üzerinde gerçek kişilerin rıza ve bilgilendirme sorumluluklarına ilişkin sorular sorulacak, bu sorular Avrupa Birliği'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü ve Avrupa Adalet Divanı içtihadı kapsamında analiz edilecektir. Evlerinde çeşitli sebeplerle bir sosyal robot kullanan gerçek kişilerin ev içerisinde robotla etkileşimde bulunan diğer ilgili kişilerin rızasını alma ve onları bilgilendirme sorumluluğu bulunmakta; ancak bu durum robotun üreticileri gibi diğer veri sorumluları ve veri işleyenlerin asıl sorumluluğunu değiştirmemektedir.

Anahtar Sözcükler: Yapay zekâ, sosyal robot, kişisel veri, Genel Veri Koruma Tüzüğü, Avrupa Adalet Divanı.

Possible Responsibilities of the Natural Persons Using Personal Household Social Robots under the General Data Protection Regulation

ABSTRACT

It has been claimed that advanced technologies, such as artificial intelligence and robotic technologies, will be at the maximum benefit of humans due to the Machine Learning methods enabling these technologies learn and work autonomously. The data, as the blood of AI, and the algorithm, as the brain of AI, embodied in robotic bodies will take place both in personal and professional lives, thanks to their ability to socially interact with human as part of their anthropomorphized design. This paper uses the scenario method to be able to analyze the responsibilities on natural persons using personal household social robots in frame of the General Data Protection Regulation and the case law of the European Court of Justice. The paper gives more weight on the questions of natural persons' possible duties on obtaining consent and informing obligations. Natural persons using a personal household social robot in their home for several reasons indeed have a responsibility to obtain consent from and fulfill their informing obligations towards other persons who interact with the robot, however, this does anyhow not change the actual responsibility of the data controllers, such as the manufacturers of the robot, and/or data processors.

Keywords: Artificial intelligence, social robot, personal data, General Data Protection Regulation, European Court of Justice.

Atıf Gösterme

Gültekin Várkonyi, G. (2020). Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü Kapsamında Gerçek Kişilerin Kişisel Sosyal Robot Kullanımından Doğabilecek Sorumlulukları. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*. 2(2), 19-29.

GİRİŞ

2000’li yılların başından itibaren yapay zekâ alanında süregelen gelişmelere paralel olarak robotik alanında da hızlı gelişmelere tanıklık etmekteyiz. Sosyal robotlar (bilimkurgu filmlerindeki kötü karakterde başrol alan robotları kapsam dışında tutarak) ilk olarak 1940’lı yılların sonunda karşımıza çıkmış olmasına rağmen (Fong, Nourbakhsh ve Dautenhahn, 2003) bu alanda biriken teknik bilgi, uygun fiyatlı ve erişilebilir donanım, erişilebilir mevcut veri ile özellikle yapay zekâ alanındaki yazılım anlamındaki gelişmeler sayesinde adından son birkaç yıldır sıklıkla söz ettirmektedir (Fong, Nourbakhsh ve Dautenhahn, 2003). Sosyal robotların kamusal alanlarda veya evlerdeki görünürlüğü henüz yaygın bir durum olmasa da, yapay zekâlı oyuncaklar, temizlik robotları, eğitim ve araştırma amaçlı ev robotları hızla geliştirilmektedir ve bu ev robotlarından 16 milyon adet güncel olarak piyasada yer aldığı bilinmekte, 2022 yılında ise bu sayının 61.1 milyona erişeceği tahmin edilmektedir (International Federation of Robotics, 2019). Sosyal robotların İtalya ve Hollanda gibi Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerde akademik işbirlikleri dâhilinde üniversitelerde geliştirilmekte olduğu bilinmektedir (Istituto Italiano di Tecnologia, 2018; Shadana IMC, t.y.). Koronavirüs dolayısıyla İtalya’nın Lombardiya bölgesindeki bir hastanede hastalara ve doktorlara asistanlık etmesi için yarı-sosyal bir robotun hizmet verdiği yakın zamanda haberlerde bahsedilmiştir (Lo Scalzo, 2020). AB, Ufuk2020 araştırma ve inovasyon projeleri aracılığıyla sosyal robotların hem geliştirilmesi hem de etik ve hukuki açılardan düzenlenmesi konusundaki çalışmaları desteklemeye devam etmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında sosyal robotların yakın bir gelecekte hem kişisel hem de sosyal yaşantımıza gireceği ve bu robotların hukuki çerçevesiyle ilgili gelişmelerin yaşanacağı söylenebilir (Caresses, 2020; Socrates, 2020).

Yapay Zekâ (YZ) ve hukuk alanlarının sıkça kesiştiği noktalardan biri, otonom kararlar verip bu kararları çođu zaman insan denetimi gerekmeden hayata geçirebilen bu teknolojinin sebep olduğu zararlar hususunda kimin sorumlu olduğu sorunsalı üzerinedir. Böyle bir durumda cezai ve hukuki sorumluluğun genelde üretici veya sağlayıcı kişi veya kurumlarda olacağı düşünülse de (ki Tesla ve Uber otonom araçlarının sebep olduğu kazalarda durum bu şekildeydi), YZ’nin otonom özelliğinden dolayı sorumluluğu üstlenen taraf olmasını veya diğer kişilerle paylaşmasını öngören çalışmalar öğretilerde yer almıştır (Hallevy, 2010; Zornoza, Moreno, Guzmán, Rodríguez ve Sánchez-Hermosilla, 2017; Barfield, 2018). YZ veya robotların hukukta herhangi bir kişilik tanımına girmemesi ve böyle bir tanıma sahip olmaması durumu zorlaştırırken, Avrupa Parlamentosunun (AP) ilgili departmanları tarafından yapılan ve bu konuya çözüm olabilecek biçimde YZ ve robotlara “elektronik kişilik” verme düşüncesini dile getiren çalışması, AP tarafından çok çabuk biçimde rafa kaldırılmıştır (Avrupa Parlamentosu, 2015).

Kısa zamanda YZ ve robotların cezai ve hukuki sorumluluğu konusunda somut bir adım atılmayacağına göre, çözümü mevcut kaynaklarda arama fikrini içeren ve hukuk doktora tezimizin bir parçası olan bu çalışmada, bir sosyal robot kullanıcısının cezai ve hukuki sorumluluğu, öncelikle AB’nin Genel Veri Koruma Tüzüğü (GVKT) ve Avrupa Adalet Divanına (AAD) ilişkin içtihadattan yola çıkarak tartışılacaktır. Analiz edilen üç davaya konu olan gerçek kişilerin sorumluluğu ile kişisel ve ev içi faaliyetlerin kavramsallaştırılması temaları bu davaları örnek olarak seçmemizin sebepleridir. Veri sorumlularının rıza alma ve bilgilendirme sorumluluğu üzerine yoğunlaşan diğer davalara tartışma kısmında yer verilecektir. Yapılacak analizler, gelecek araştırmaları yöntemi olarak adlandırılan bilimsel araştırma yönteminin bir alt dalı olan senaryo yöntemi yardımıyla yapıldığı için, doktora tezimizde öğreti ve içtihadattan gelen verilere dayanarak kurduğumuz senaryonun bu çalışma ile ilgili kısmını sunacağız (Glenn ve Theodore, 2009). Gelecek araştırmaları yöntemi, yakın veya uzak gelecekle ilgili öngörülerde bulunabilmek için kurguya dayanan bir olayı sistematik bir altyapıda incelemesi ve hukuk alanında tasarım amaçlı başvurulabilecek bir yöntem olması sebebiyle seçilmiştir (Ahonen ve ark., 2008; Mulligan, 2018; Minkiinen, 2015). Bu yöntem dogmatik araştırmaların aksine, hızla gelişen teknoloji ve onu yakalamaya çalışan hukuki kuralların yerine pratik bir bakış açısı sağlamaktadır. Senaryo yöntemi, 20 yıl içerisinde veya daha yakın bir gelecekte karşılaşma olasılığımızın yüksek olduğu sosyal robotlarla ilgili geliştirilecek politikalara yalnızca hukuki anlamda

değil, sosyal bakış açısını da benimseyen bir girdi oluşturarak hukukta öngörünün önemine dikkat çekmesi sebebiyle tercih edilmiştir.

SOSYAL ROBOT KAVRAMI

Uluslararası Robotik Federasyonu (IFR), işlevsellik açısından robotları endüstriyel ve hizmet robotları olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Uluslararası Robotik Federasyonu (IFR), 2017). Endüstriyel robotlar otomobil üretimi, plastik ve metal işleme gibi özellikle insan gücünün yetersiz kaldığı ağır işlerde görev alan robotlar iken; hizmet robotları ise daha çok kişisel hizmetler sunmak için programlanan, evde veya kamusal alanlarda sağlık desteği hizmeti, eğlence hizmeti gibi çeşitli hizmetler sunan robotlardır. Uluslararası Standartlar Enstitüsü (ISO), hizmet robotlarını endüstriyel olmayan her türlü robot olarak genel bir kategoride değerlendirmiş; kişisel hizmet robotlarını ise kişisel hizmetler sunan ve ticari olmayan robotlar olarak ayrı bir kategoride tanımlamıştır (Uluslararası Standartlar Enstitüsü (ISO), 8373: 2012). Sosyal robotlar, kişisel hizmetler sunması açısından hem IFR'nin hizmet robotları tanımına hem de ISO'nun kişisel hizmet robotları tanımına uymaktadır. Öğretide sosyal robotlar ile hizmet robotları kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı sıkça görülse de, sosyal robotların belli başlı birkaç tanımının var olduğu bilinmektedir. Örneğin, sosyal robotlar alanında önde gelen araştırmacılardan Breazeal (2002) ve Fong, Nourbakhsh ve Dautenhahn (2003), sosyal robotları insan davranışlarını anlayan, onlarla fiziksel veya robo-kişisel yetenekleri (duygular, mimikler veya sözlü olarak kişisel iletişim kurma yeteceği) sayesinde sosyal iletişim kurabilen, dinamik sosyal çevrelere ayak uydurarak insan davranışlarını taklit eden robotlar olarak tanımlamıştır. Özetle, sosyal robotların insan davranışlarını ve duygularını doğal bir biçimde yansıtan, onları anlayan ve onlardan öğrendiği bilgileri sosyal ilişkiler kurabilmek için yeniden kullanan otomatlar olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal robotlar, yakın akrabası olan sohbetlerden (chatbot) fiziksel dünyada elle tutulabilir biçimde yer alması bakımından ayrılır. Sosyal robotlar için biyolojik olmayan bir bedene bürünmüş sohbetler demek pek yanlış olmasa da, kişisel verilerin işlenmesi açısından sosyal robotların gerçek dünyadaki fiziksel varlığı, iki akraba terim arasında bir fark yaratmaktadır. Örneğin, her ne kadar sosyal robot kavramına tam uymasa da, yapay zekâlı iRoomba ev temizlik robotunun sensörlerinin de yardımıyla süpürdüğü bazı evlerin tam haritasını çıkarması ve bu haritayı üçüncü parti hizmet sağlayıcılarla paylaşma olasılığı sebebiyle özel hayatın gizliliği konusunda bazı şüpheler yarattığı bilinmektedir (Astor, 2017). Evlerde kullanıcıya en iyi hizmeti vermek amacıyla da olsa serbest biçimde dolaşan, kullanıcısının duygu ve düşüncelerini de kapsayacak biçimde hem kullanıcı hem de evde bulunan diğer kişiler hakkında veri toplayan, bu verileri sürekli işleyen ve verilerden otonom şekilde sonuçlar çıkaran sosyal robotlar, yalnızlığı gidermek için ya da genel ev işlerinde bir yardımcı rolünde evlerimize girdiğinde, sohbetler gibi yalnızca sözlü veya yazılı iletişim üzerinden değil; fiziksel varlığının getirdiği birçok avantaj sayesinde verilerimize ve yaşamımıza ortak olacaktır. Konuyla ilgili daha kapsamlı bir tartışma ilerleyen bölümlerde sunulacaktır.

Sosyal robotlar ve yapay zekâ arasında da sıkı bir ilişki vardır; yapay zekânın robotik bedenler aracılığıyla sanal değil gerçek dünyada yer alması onu daha akıllı ve daha gerçeğe yakın algılamamızı sağlar (Leroux ve ark., 2018). Yapay zekâ ve robotlar geçmişte temelde iki farklı alan olarak algılanmasına rağmen, bu fiziksellik sayesinde iki kavram arasındaki ilişki de güçlenmiştir. Bu ilişki ise sosyal robotlar ve yapay zekâ konusu söz konusu olduğunda en yüksek seviyededir. Gerçekten de öğretide, yapay zekânın robotik bir beden içerisinde bir öğretmeni temsil ederek öğrencilerle iletişim kurma özelliği onun sadece robot olarak atfedilmesine yetmiştir (Edwards, Edwards, Spence ve Xialing, 2018). Aynı zamanda, İnsan-Robot Etkileşimini en yüksek seviyede gerçekleştiren sosyal robotların yasal açılarından değerlendirilirken yapay zekâdan ayrı tutulmaması gerektiği öğretide not edilmiştir (Broman ve Finckenberg-Broman, 2017). AB ve Birleşmiş Milletler gibi yapay zekânın hukuki boyutunu yoğun biçimde tartışan uluslararası organizasyonlar da yayınladıkları raporlarda, robotlar ve yapay zekâ arasında bir ayırım yapmamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2018; Report of COMEST on Robotics Ethics, 2017). Google'ın iştiraki X Company tarafından devam ettirilen Everyday Robot projesinde makine öğrenmesi ile geliştirilecek sosyal robotlar, Facebook'un yapay zekâlı LoCoBot sosyal robotu ve CloudMinds'ın 2050 yılında düşük bütçeli olarak hizmete sunmak amacıyla ev içi sosyal robotlar geliştirmek için başlattığı yapay zekâlı XR-1 sosyal robotu projesi gibi

örnekler piyasa içerisinde de bu terimlerin birbirine karşılıklı olarak kullanılabilirdiğini göstermektedir (X Company, 2020; MIT Technology Review, 2020; CloudMinds, 2020). Bu örnekler, aynı zamanda gelecekte sosyal robotların evlerimize gireceğinin de bir kanıtı olarak görülebilir. Ancak sosyal robotların evlerimizde bizimle beraber bulunmaları neden kişisel verilerin korunması açısından riskli bir durum oluşturabilir?

SOSYAL ROBOTLAR VE KİŞİSEL VERİLERİN İŞLENMESİ

Google'ın 2015 yılında sosyal robotların kişiselleştirilebilmesi amacıyla robotların kişilik gelişimini sağlayacak yöntem ve sistemleri açıkladığı patent metninde, "Pekiştirmeli Öğrenme" (veya Pekiştirmeli Derin Öğrenme, PDÖ) yönteminin bu amaca hizmet edeceği not edilmiştir (U.S. Patent No. 8996429B1, 2015). En basit anlamda PDÖ, robotun kullanıcıdan aldığı geri bildirimler aracılığıyla öğrenme eylemini gerçekleştirmesine olanak verir. Örneğin, herhangi bir kişi sosyal robotun başını okşadığında robot bu davranışı olumlu olarak değerlendirir (+x puan) ve bir sonraki çıktısını bu olumlu davranışı kazanabilmek amacıyla tasarlar. Tam tersi bir durumda, kişinin istemediği bir robot davranışını robota iletmesi (-x puan) robotun bu davranışı tekrarlamamasını sağlayacaktır (geri bildirim olarak nötr bir değer de verilebilir, ancak bu değer sistem tarafından ne olumlu ne olumsuz olarak değerlendirilir). PDÖ ile tasarlanmış otonom araçların park etme eylemini en mükemmel biçimde yapabilmesi için öncelikle sanal ortamda modellenen park etme senaryosunda etrafındaki araçlara veya objelere çarpacak, bu çarpmalardan aldığı negatif puanlar sayesinde çarpmamayı öğrenecek ve en sonunda park etmeyi öğrenecektir (Arzt, 2019). Söz konusu ev içerisinde kullanıma sunulacak sosyal robotlar olduğunda robot, İnsan-Robot Etkileşimi sayesinde direkt olarak kullanıcıdan, kullanıcısının duygu veya fiziksel durumunu analiz ederek (üzgün-kızgın-mutlu veya hasta-sağlıklı, gibi) geri bildirimler toplayacak, davranışlarını ona göre şekillendirecektir; kısaca kişiselleştirecektir.

AB GVKT'nin tanımına göre kişisel veri, "kimliği direkt veya dolaylı şekilde belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ait isim, numara, konum bilgisi; fiziksel, psikolojik, genetik, zihinsel, ekonomik, kültürel veya sosyal durumunu belirten her türlü bilgi" şeklinde çok geniş biçimde tanımlanmıştır. Zaman içerisinde bu tanım, AAD'nin verdiği kararlar sayesinde kişisel bilgisayarlar kabul edilen çerezlerin topladığı bilgilerin ve sınav sorularına verilen cevapların da kişisel veri olduğu yönünde genişletilmiştir. Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip bir grup çocuğun dil öğrenimine destek vermesi amacıyla test edilen ve onlardan sözel olmayan iletişim kanalıyla aldığı geri bildirimler sayesinde eğitim ihtiyaçlarını belirleyerek kişisel bir eğitim programı hazırlayan bir sosyal robot, açıkça çocukların çeşitli kişisel özelliklerine ait veriyi işlemiştir (Leyzberg, Ramachandran ve Scassellati, 2018). Üstelik, verdiği çıktılar (eğitim planı veya içeriği) yine çocukların kişisel özelliklerini açığa çıkarabilecek niteliktedir. Bu durumda, yapay zekâlı sosyal robotların hem girdi olarak topladığı veriler hem de çıktı olarak ürettiği sonuçlar kişisel veridir denilebilir.

Öte yandan, sosyal robotlar hem içinde bulunduğu çevreyi hem de kullanıcısının duygu durumları başta olmak üzere kullanıcısıyla ilgili verileri toplamak amacıyla kamera, mikrofon, temas sensörü gibi çeşitli ekipmanlarla donatılmıştır. Bu ekipmanlar aynı zamanda robotun kullanıcısıyla çift yönlü bir iletişim kurmasını da sağlamaktadır. Kullanıcısına kişiselleştirilmiş hizmetler sunan, onunla aktif iletişim kuran, üstelik görünümüyle insansı özelliklere sahip olabilen bu robotlar, insanların onu insansı gibi algılamasına sebep olur. Robotların, insanların onlara karşı hissettiği korkuyu azaltıp robotlara güven duymalarını sağlamak amacıyla insansı olarak tasarlanması gerekliliği 1970 yılında Japon robotist Masahiro Mori tarafından ortaya atılmıştır (Mori, 1970). İnsan duygularını manipüle edebilen bu robotların insanlar tarafından duyguları varmış gibi algılanması da Mori'nin hedeflediği robot tasarımı içerisinde değerlendirilir (Darling, 2017). Aslında bu tür bir tasarım, insanların robota karşı güven duymasını sağlamak için düşünülmüştür ve hasta, yaşlı bakımı veya çocuk eğitimi gibi konular söz konusu olduğunda bu güvenin sağlanması bir gerekliliktir. Ancak ev içinde kullanılacak sosyal robotların, bu ekipmanlar sayesinde sürekli bir profillemeye eylemi içinde olacağı bir gerçektir. Kullanıcısının güvenini kazanıp evde serbestçe gezmesine, aile veya arkadaş sohbetlerine girmesine izin verilen sosyal robotlar, hem kendi kendine hem de PDÖ aracılığıyla veri toplama, işleme,

profilleme ve eylemde bulunma kapasitesi bakımından fabrikadan çıktığı günden çok daha farklı bir halde evrimleşecek, bunu sağlayan ise kuşkusuz kullanıcının kendisi olacaktır. İzleyen bölümde sosyal robot kullanıcısının kişisel verilerin işlenmesi açısından sorumluluğuna ilişkin bir senaryo vasıtasıyla bu ifade somut bir soru haline getirilip analiz edilecektir.

SENARYO

Glenn ve Theodore (2009), senaryo yöntemi üzerine edindikleri tecrübeler doğrultusunda senaryolarda sunulan durumların gerçek dünyada aynı şekilde meydana gelmek durumunda olmadığını, hatta senaryodaki durumla gerçek dünyada hiç karşılaşamayabileceğini belirtmiştir. Çalışmalarımız için senaryo yöntemini seçmemizin bir sebebi alternatif geleceği araştırmak ve böylelikle sosyal robotlarla ilgili geliştirilecek olası bir politikaya girdi sağlamak olduğu için, akla ilk gelen sorun ve çözümlerden ziyade, eldeki ipuçlarından yola çıkarak farklı bir sonuca ulaşmaya çalışacağız. Geniş öğreti araştırmalarımız sonucunda elde ettiğimiz ipuçları temelinde geliştirdiğimiz ve sosyal robotlar ve kişisel verilerin korunması üzerine derlediğimiz sorunları aşağıdaki senaryoda yansıtacak, AAD'nin içtihatından ilgili davaları örneklem alıp senaryodaki sorulara yanıt arayacağız. Aşağıdaki senaryo hukuk doktorası tezimizdeki orijinal halinden yalnızca bu makaleyle ilgili kısmının sunulması sebebiyle daha kısadır ve tez çalışmamızdaki halinin birebir çevirisidir. Senaryonun temelinde senaryodaki gibi bir durumla karşılaşıldığında belirtilen iddialar ışığında mahkemeler davaya nasıl bir yaklaşımda bulunurdu sorusu sorulmakta, senaryonun AB üyesi bir ülkede geçtiği ve ülkenin ilgili mahkemesinin AAD'den görüş talep ettiği varsayılmaktadır.

Sosyal Robotlarla Yaşam

İnsanların teknolojiye daha da bağımlı olduğu bir gelecekte, insansız otonom araçlar toplu taşıma görevi üstlenerek trafikteki kişisel araç sayısını azaltmış, drone kargo hizmeti geleneksel kargo hizmetlerini çoktan unutturmuş, robot-garsonlar kafe ve restoranlarda, robot-temizlikçiler sokaklarda görülmeye alışılan objeler haline gelmiştir. Düzinelerce robot, hem yazılım hem donanım açısından 2019 yılındaki ortalama bir akıllı telefonun maliyetiyle aynı rakamlarda üretilebilmektedir. Avrupa'da birçok insan bu robotları kişisel kullanım amacıyla rahatlıkla edinebilmekte, robotlar çoklu ve zorlu ev işlerine kolayca adapte olup bunlarla ilgili karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilmektedir. Robotları üreten şirketler güvenlik ve profilleme gibi geçmişte çok korkulan birçok konuda önemli gelişmeler kaydederek robotların insanların güvenini kazanmasını sağlamıştır.

Julia yalnız yaşayan başarılı bir iş kadını olarak arkadaşlarının tavsiyesi üzerine ev işlerinin getirdiği yükü ve daha da önemlisi yalnızlığını paylaşmak için (robot ve insan kelimelerinden türetilen) "Robinsan" isimli sosyal robotu satın almıştır. Robinsan, ev işlerine verdiği destekle Julia'yı memnun ederken, Julia'yı ve çevresini tanıdıkça uygun eğlence içerikleri oluşturarak kullanıcısını mutlu etmektedir. Robinsan'ın üretici firması, robotun yeteneklerinin yalnızca ev işleri ve eğlence olmadığını Julia'nın verdiği rızaya dayanarak ara sıra uyguladığı reklamlarla Julia'ya hatırlatmaktadır.

Robinsan'la geçen iki aydan sonra Julia, yakın zamanda teşhisi konulan Alzheimer hastalığına tedavi destek amacıyla Robinsan'ın kişisel sağlık hizmetinden de faydalanmak istediğini firmaya iletmiştir. Robinsan kişisel sağlık hizmetini başlatabilmek için gerekli kurulumları alırken; Julia, uzun ve karmaşık rıza metinleriyle uğraşmakta, bu metinleri pek anlamadığı için hepsine onay verip heyecanla Robinsan'ın hizmetlerine erişmeyi beklemektedir. Robinsan sonunda kullanıma hazır hale geldiğinde Julia'ya ilaçlarını hazırlamak, bitince sipariş etmek, tedavisine destek olabilecek bitki özlü ilaçları veya çayları da önermek gibi çeşitli hizmet seçenekleri sunmaktadır. Ayrıca Robinsan, insanların yalnızca duygu durumlarını değil, kan basıncı, ter seviyesi gibi çeşitli fizyolojik verilerini de toplayıp analiz edebilmektedir. Julia'nın arkadaşları ve aile fertleri Robinsan'ın Julia'ya faydalı olduğunu bildikleri için Julia'yı ziyaret ettiklerinde robottan rahatsız olmamaktadırlar. Julia ailesiyle ve sevdikleriyle birlikte geçirdiği vakitlerin robot tarafından kaydedilmesini, bu kayıtlar içerisinde özellikle mutlu olduğu anları Robinsan oyunlaştırma yeteneği sayesinde yapboz, boşluk doldurma gibi hatırlamaya yardımcı zihin aktivitelerine çevirmektedir.

Bir gün ilaç siparişlerini drone kargodan henüz teslim alan Julia, sipariş kutusunun içindekileri kontrol ederken uyuşturucu bağımlılığına karşı tavsiye niteliğinde bir ilaç reklamı broşürü bulmuştur. Robinsan'la sıklıkla iletişim kuran oğluna konuyu açtığına, başlarda oğlu durumu inkar etmeye çalışsa da, Julia bu broşürlerin onun için geldiğini anlamıştır. Oğlu kişisel durumunun ortaya çıkmasından rahatsız biçimde firmadan konuyla ilgili açıklama beklerken, firma Julia'nın rızasıyla Robinsan'ın algoritmasına beslenen verilerin (Julia'nın yanı sıra oğlunun da fizyolojik verilerinin toplanmasına yönelik verdiği rızaya dayanarak) işlenmesinin bir sonucu olarak %85 güven aralığında robotun böyle bir çıktı ürettiği, bu konuda kendilerinin herhangi bir sorumluluğu olmadığını ifade etmiştir. Olayın kısa zamanda sosyal medyada duyulması üzerine kişisel verileri koruma kurumu, firmaya karşı soruşturma açmayı planlamaktadır. Firma Julia'ya sundukları rıza metinlerinin herkes tarafından açık ve anlaşılır olduğunu, Julia'nın robotla iletişim kurma potansiyeli olan herkesten rızasını alması gerektiğini iddia etmektedir. Ayrıca firma, Robinsan'a Julia tarafından beslenen verileri baz alarak verdiği önerilerden dolayı salt kendilerinin sorumlu tutulmaması gerektiğini ve Robinsan'ın öğrendiği davranışların ona Julia tarafından öğretildiğini öne sürmektedir. İzleyen bölümlerde firmanın bu iddiasının yerinde bulunup bulunamayacağını AAD içtihatında yer alan ilgili davalara göre değerlendireceğiz.

Gerçek Kişilerin GVKT Uyarınca Muhtemel Veri Sorumlusu Sıfatıyla Sorumlulukları

GVKT'ye göre veri sorumlusu, kısaca, kişisel verilerin işleme amacı ve yöntemini tek başına veya birlikte belirleyen gerçek veya tüzel kişiler olarak belirlenmiştir. Gerçek kişilerin veri sorumlusu olarak nitelendirilmesi sık olarak rastlanılan bir durum olmayıp, sorumluluğun genelde tüzel kişiler ekseninde tartışıldığı alışlagelen ve beklenen bir durumdur. Veri sorumluluğunun salt gerçek kişilerin üzerine yüklenmesi söz konusu olmayıp, bu durum veri koruma kanunlarının eşitlik anlayışına aykırıdır. Ancak teknolojinin kişisel kullanıma yaygın olarak açılmasıyla birlikte bu durumun değişiyor olduğu gözlemlenmiştir. Teknolojiyle iç içe yaşayan gerçek kişilerin kullandıkları teknolojinin kişisel verileri işlemesi bakımından sorumluluğu konusu yeni bir tartışma konusu değildir. Robinsan'ı üreten firma sorumluluğu tek başına üstlenmeyeceğini, Julia'nın GVKT uyarınca rıza sorumluluğunu yerine getirmemesiyle birlikte, PDÖ yardımıyla Robinsan'a verileri ne yönde toplaması ve kullanması gerektiğini öğrettiği için, onun da firma ile sorumluluğu paylaşması gerektiğini iddia etmektedir. Böyle bir durumda Julia, GVKT'nin m. 2(2)(e) uyarınca listelenen ve GVKT uygulamasında istisnai hallerden biri olan *"kişisel verilerin gerçek kişiler tarafından tamamen kendisiyle veya ev halkıyla ilgili faaliyetler çerçevesinde işlenmesi"* (household exemption) durumunun geçerli olduğunu iddia edebilir ve böylelikle kendisinin sorumlu tutulamayacağını savunabilir. Bu duruma benzer bir soru geçmişte AAD tarafından karara bağlanan Bodil Lindqvist (AAD, Lindqvist davası, C-101/01) ve František Ryněš (AAD, Ryněš C-212/13) davalarında gündeme getirilmiş ve mahkeme kararı Julia'nın iddiasının aksi yönünde vermiştir (her iki dava ve sonrasında analiz edilecek davalar 95/46/EC sayılı AB Direktifi uygulamadayken görülmüştür).

Bodil Lindqvist davası

İnternet ve web sitesi kavramlarının günlük hayata yeni yeni yerleşmeye başladığı 2000'li yılların başlarında, İsveçli Bayan Lindqvist, yalnızca kendisinin ve çalıştığı kilise cemaatinden tanıdığı bazı arkadaşlarının erişebildiği çevrim dışı bir web sitesi kurmuştur. Arkadaşları Bayan Lindqvist'in kendileriyle paylaştığı web bağlantısıyla bu web sitesine erişebilmekte, web sitesinin içeriği ise kilise ile ilgili bilgilerin yanı sıra, arkadaşlarının isimleri, çalıştıkları yer gibi birbirlerini tanımalarını sağlayacak bazı kişisel bilgileri de içermektedir. Bayan Lindqvist bir arkadaşının sağlık kişisel verisini burada paylaşmış; ancak arkadaşlarının şikâyetleri üzerine içeriği hemen kaldırmasına rağmen, İsveç savcısı tarafından İsveç Kişisel Verilerin Korunması Kanununa (KVK) dayanarak hakkında web sitesinin varlığı ile ilgili İsveç Kişisel Verileri Koruma Kurumunu bilgilendirmediği, ilgili kişilerin mahrem verilerini rızalarını almadan işlediği ve bu verileri yurt dışına aktardığı (web site sağlayıcısının lokasyonu İsveç dışındadır) gerekçeleriyle Bayan Lindqvist aleyhine dava açılmıştır. Bayan Lindqvist, web sitesinin ve içeriğinin tamamıyla kişisel amaçlı olduğunu, bu yüzden İsveç

KVK'nin uygulanamayacağını iddia etmiştir. Davanın devam ettiği bölge mahkemesi, AAD'den görüş talep ederek, bu tür bir web sitesine kişisel veri yüklemenin tamamen kendisiyle veya ev halkıyla ilgili faaliyetler kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği sorusunu yöneltmiştir.

Bayan Lindqvist'in herhangi bir ekonomik aktivite içerisinde olmadan ifade özgürlüğü sınırları çerçevesinde bilgileri web sitesinde paylaştığı, arkadaşlarının bu durumla ilgili rahatsızlığını belirtmesi üzerine içeriği anında kaldırdığını ifade etmesi, AAD tarafından pek dikkate alınmamıştır. Hatta AAD, dava hakkında görüşünü sunan Adalet Savcısı Tizzano'nun, Bayan Lindqvist'in de ifade ettiği üzere, bu kişisel aktivitesinin 95/46/EC sayılı AB Direktifi (Direktif) kapsamı dışında tutulması gerektiği görüşünü (Adalet Savcısı Tizzano'nun görüşü, C-101/01-Lindqvist, par. 35) de göz ardı etmiştir. Avrupa Komisyonu (AK), Direktif'in yalnızca ekonomik aktivitelerle bağlantılı kişisel verilerin işlenmesi ile ilgili düzenlemeler değil, mevcut davadaki gibi sosyal olaylarla da bağlantılı olarak düşünülmesi gerektiğini ve ancak bu şekilde bütün bir kişisel verileri koruma hakkının temininin sağlanabileceği görüşünü iletmiştir (Adalet Savcısı Tizzano'nun görüşü, C-101/01-Lindqvist, par. 32). AAD, AK'nin görüşlerini kabul etmenin yanı sıra, "kişisel verilerin internet ortamında belirsiz sayıda kişiye ulaşabilecek şekilde erişilebilir hale getirilerek işlenmesinin" kişisel veya ev halkı ile ilgili faaliyet kapsamına girmediğini belirtmiştir (Adalet Savcısı Tizzano'nun görüşü, C-101/01-Lindqvist, par. 47). Buna ek olarak AAD, web sitesini kurmadan önce arkadaşlarını bilgilendirmediği ve siteyi kurduktan sonra onların bilgilerini rızalarını almadan paylaştığı gerekçesiyle Bayan Lindqvist'i haksız bulmuştur.

Lindqvist davası gerçek bir kişiyi veri sorumlusu olarak tanımlayan ve kişisel ve ev içi faaliyetlerinin ne demek olduğuna az da olsa açıklık getiren ilk dava olması bakımından önemlidir. Robinsan olayında, işlenen veriler sadece kullanıcı ve robot arasında bile kalıyor olsa (Bayan Lindqvist'in web sitesinin çevrim dışı çalışan bağlantısı gibi), verilere başkaları tarafından erişilebilmesi ihtimali (örneğin, Robinsan'ın sisteminin saldırıya uğraması, üretici firmada kötü niyetli kişilerin veriyi ele geçirmesi gibi) Julia'nın iddia ettiğinin aksine GVKT'nin kapsamı dahilinde değerlendirilecektir. Julia, Robinsan'ı yalnızca mekan olarak evi içerisinde kullandığı için, GVKT istisnai hâl durumunun kendisi için hâlâ geçerli olabileceğini düşünmektedir.

František Ryneš davası

Herhangi bir teknolojinin, fiziksel bir alan olması açısından ev içerisinde veya etrafında kullanımının tamamıyla kişisel veya ev halkı ile ilgili faaliyetler kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği sorusu, Çekya vatandaşı Bay Ryneš'in güvenlik sebebiyle evinin girişine yerleştirdiği güvenlik kamerası sebebiyle adına açılan dava aracılığıyla AAD'ye getirilmiştir. Bay Ryneš, birkaç kere evine kimliği belirsiz kişilerce yapılan saldırılar sebebiyle, ailesinin ve mülkünün güvenliğini sağlamak amacıyla evinin önüne çevrim dışı çalışan ve kayıt ayarlarını yalnız kendisinin yapabildiği, aynı zamanda kayıtlarına yalnız kendisinin erişebildiği bir güvenlik kamerası yerleştirmiştir. Tekrar eden bir saldırının hemen sonrasında Bay Ryneš, güvenlik kamerası aracılığıyla kaydedilen görüntüler sayesinde saldırganları tespit etmiş ve polise şikâyetinde bulunmuştur. Görüntüler sayesinde kişilerin tespit edildiği bilgisine erişen Çekya Veri Koruma Kurumu, Bodil Lindqvist davasına çok benzer biçimde, Bay Ryneš'in 95/46/EC sayılı AB Direktifi uyarınca kamerayı yerleştirmesi ile ilgili amaç belirtme, bilgilendirme, rıza alma ve Çekya Veri Koruma Kurumunu bilgilendirme sorumluluklarını yerine getirmedeği gerekçesiyle kendisine dava açmıştır. Bay Ryneš kamerayı kendi ve ailesinin güvenliğini sağlamak amacıyla mülkü içerisinde kullandığını, kameranın çevrim dışı çalıştığını, bu yüzden de Direktif'in kapsam dışı kalması gerektiğini savunmuştur. AAD'nin analizi Lindqvist davasına sıkça atıf yaparak, çevrim dışı çalışan teknolojinin kişisel verilerin işlenmesine engel oluşturmadığını belirterek, kişisel kullanım kriterini değerlendirmeye uygun bulmamıştır. Davayla ilgili görüş bildiren Savcı Jääskinen, kamusal alanda bu kameradan habersiz bulunan insanların kişisel verilerinin işlenebileceği durumuna dikkat çekerek, kamera çok güçlü kişisel sebeplerle (kişisel, aile ve mülk güvenliği) yerleştirilmiş bile olsa, ev içerisinde veya dışarısında fark etmeksizin, profillemeye riski taşıdığını belirtmiştir (Adalet Savcısı Jääskinen'in görüşü, C-212/13 –Ryneš, par. 19). AAD Bay

Reyneş'in hakkını tesis etmek, korumak veya kullanmak için bu kamerayı kullandığını; ancak bu durumun diğer insanların kişisel verilerinin korunması hakkına üstün gelemeyeceğini belirterek, Bay Ryneş'in veri sorumlusu olduğunu ve ilgili sorumluluklarını yerine getirmediğine karar vermiştir.

Ryneş davası Robinsan olayının AAD tarafından nasıl değerlendirileceği hakkında önemli ipuçları vermektedir. Özellikle Savcı Jääskinen'in "ev içerisinde veya dışarısında" şeklindeki ifadesi Robinsan olayı için dikkat çekicidir. Öyleyse Julia, Robinsan'ı evin içerisinde kullandığını gerekçe gösterse bile gerekçesi geçersiz sayılacaktır. Ayrıca Julia, Robinsan'ı eve getirdiğinde yalnızca kendi hayatının değil; aile fertleri de olsa evine giren kişilerin hayatlarının da profillenmesine sebep olmuştur. Julia Robinsan'ın kaydettiği verilere yalnızca kendisi ulaşıyor bile olsa, bu verileri nasıl kullanacağına kendisi karar vermektedir (Robinsan'ın oyunlaştırma yoluyla oluşturduğu hatırlama aktiviteleri gibi). Diğer bir yandan, oğlunun kişisel sağlık durumuyla ilgili, örneğin bir doktordan yardım almak istemesi durumunda, Julia veri sorumlusu olarak adlandırılabilir.

Jehovan Todistajat Davası

Jehovan todistajat (AAD, Jehovan todistajat davası, C-25/17) davası, Lindqvist ve Ryneş davalarından farklı olarak gerçek bir kişinin veri sorumluluğu durumuna odaklanmayıp, Ryneş davası örneğindeki gibi veri işlemenin fiziksel bir mekan olarak ev içerisinde gerçekleşmesi durumunda kişisel verilerin korunması kanunu kapsamı dışında kalıp kalmayacağı sorusuna daha da açıklık getirmektedir. Finlandiya'da bulunan ve çeşitli dini hizmetler veren Jehova topluluğu, kapı kapı dolaşarak dini öğütler vermekte, yeni üyeler edinmeyi amaçlamaktadır. Rastgele ziyaret ettikleri kişilerden çeşitli amaçlarla kişisel veri toplayan ve topluluğun diğer üyeleriyle paylaşan görevliler, ilgili kişilere verilerin toplanması ve işlenmesi ile ilgili hiçbir bilgi vermeden ziyaretlerini gerçekleştirmiştir. Topluluğun bu faaliyeti Fin Veri Koruma Kurulu tarafından yasaklanmış; ancak Fin Veri Koruma Kurumu AAD'den bu kararın yasallığı hakkında görüş istemiştir. AAD, ziyaret edilen evlerin mekân olarak içerisinde işlenen kişisel verilerin 95/46/EC sayılı AB Direktifi kapsamı dışında olup olmadığını araştırırken Savcı Mengozzi, veri işlemenin fiziksel bir lokasyonla sınırlı ve ilgili düşünülemediğini; böylelikle Jehova topluluğunun üyelerinin sırf ziyaret ettikleri eve girmesinin istisna olarak düşünülemediğini ifade etmiştir (Adalet Savcısı Mengozzi'nin görüşü, C-25/17 - Jehovan todistajat, par. 51). AAD, verilerin amacının dışında ve kişilerin rızası olmadan, bilinmeyen sayıda insana erişecek şekilde risk taşıyarak işlendiği hakkında görüş bildirmiştir. Böylelikle, Robinsan olayında robotun evin içerisinde çalışıyor olmasının istisnai durum oluşturmayacağı durumu tekrar edilmiştir.

TARTIŞMA

Yukarıda özetlenen AAD davalarının ışığında, sosyal robotların ev içerisinde ve kişisel amaçlar doğrultusunda kullanılmasının kişisel verilerin korunması açısından gerçek veya tüzel kişilerin sorumluluklar bakımından istisnai durum oluşturmayacağı ve robot kullanıcısının robotla iletişimde bulunacak kişiler açısından çeşitli sorumlulukları bulunabileceği sonucuna ulaşabiliriz. Bunun sebebi olarak robotun kullanıcısı tarafından ayarlanabilen özelliklerinin çevrim içi veya çevrim dışı, ev içerisinde veya dışarısında fark etmeksizin otomatik olarak veri işleme, kullanıcı haricinde başkalarının verilerini de işleyebilmesi ve bu verilerin bilinmeyen sayıda insanlar tarafından erişilebileceği riski gösterilebilir. Robotun üretici firmasının veya mümkün olan diğer veri sorumluları ile veri işleyenlerin sorumluluklarının bu makalenin kapsamı haricinde tutulduğunu tekrar hatırlatarak, robotun kullanıcısı olan gerçek kişilerin kişisel verilerin korunması kanunu açısından çeşitli sorumlulukları olduğu iddia edilebilir. Bu sorumluluklar, robotla etkileşimde bulunacak kişilerin bilgilendirilmesi ve rızalarının alınması şeklinde özetlenebilir. Ancak gerçek bir kişinin böyle bir durumda nasıl bilgilendirme yapacağı ve rıza alacağı konusu yukarıdaki davaların kapsamında değerlendirilmemiştir ve gerek AB'nin ilgili kurumlarının rehberlerinde gerekse içtihatla konuyla ilgili çok az bilgi olduğu gözlemlenmiştir. GVKT genel olarak tüzel kişilerin veri işleme faaliyetlerine yönelik algılanan bir metin olsa da, GVKT'nin veri sorumlusu tanımından hem gerçek hem de tüzel kişilerin veri sorumlusu olabileceği ve bunların sorumlulukları bakımından ayırt edilmediği

anlaşılabilir. Bu durumda asıl veri sorumlusu kimliğindeki üretici firmanın bu sorumluluklarına bakılarak gerçek kişilerin sorumlulukları da tahmin edilebilir.

GVKT'ye göre rızanın geçerli sayılabilmesi ve bilgilendirme sorumluluğunun yerine getirilebilmesi adına atılması gereken adımlar hem Tüzük metninde hem de çeşitli rehberler aracılığıyla belirtilmiştir (örneğin, Article 29 Data Protection Working Party, 2016/679; Article 29 Working Party 15/2011, European Data Protection Board, 05/2020). Söz konusu profillemeye ve algoritmaya dayalı karar olduğunda bilgilendirme (GVKT m.12, 13 ve 22) ve rıza yükümlülüğü ile birlikte sorumluluklar farklı biçimde ele alınmıştır. Verilecek bilgilerin, bu maddeler ışığında, veri sorumlusunun adı, adresi, veri işleme amaçları gibi çok genel bilgiler olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca veri sorumlularının ilgili kişilerin rızasını isterken sundukları bilgilerin, ilgili kişi tarafından anlaşıldığını kanıtlama yükümlülüğü GVKT içerisinde açıkça belirtilmemiş, bilgilerin anlaşılabilirliğinin sağlanması için yapılması gerekenler rehberlerde yer almamıştır. Sunulan bilgilerin yaşlı, genç, engelli, hasta, teknolojiyle ilgili veya değil ayırt edilmeksizin ilgili kişilere standart bir metin biçiminde sunulmasının karşısında hiçbir önlem alınmamış olması, GVKT'den sonra bile özellikle teknoloji devlerinin hâlâ geçersiz rızalar temelinde veri toplamasına engel olmamıştır (Gültekin Várkonyi, 2019). Halbuki, ilgili kişilerin kendi verilerinin nasıl işleneceği ile ilgili bilgilendirilmesi aynı zamanda haklarından haberdar olmaları ve haklarını kullanmaları anlamına gelmesi açısından çok önemlidir (Adalet Savcısı Cruz Villalon, C-201/14- Bara and Others, par. 74). GVKT'ye geçiş sürecinde ve GVKT sonrasında AAD önüne getirilen davalar, geçerli rızanın nasıl alınması ile ilgili önemli noktalara ışık tutmasına rağmen, bahsettiğimiz sorunlara henüz çözüm getirememiştir. Örneğin, Planet49 davasında rıza alma sırasında veri sorumlusunun bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için nasıl açık bir biçimde ve geniş kapsamda bilgi vermesi gerektiği sorusu AAD'ye iletilmiştir (soru 2002/58/EC sayılı AB Direktifine göre sorulmuş olmasına rağmen temelde aynı kavramı açıklamaya çalışmaktadır) (AAD, Planet49 davası, par. 37 (2)). Savcı Szpunar yaptığı analizde çerezler gibi teknik anlamda bilgi gerektiren konuların karmaşıklığı sebebiyle ortalama bir internet kullanıcısı tarafından anlaşılmasının zor olduğunu ve bunun kullanıcıyı veri sorumlusuna karşı güç bakımından asimetrik bir duruma soktuğunu (GVKT Recital 43'te de belirtildiği üzere) ifade etmesine rağmen, AAD, hukuk metninde yazılanı tekrarlayarak standart bilgi fikrini, "tipografi anlamında açık olmalıdır" görüşünü ekleyerek, yinelemiştir (Adalet Savcısı Szpunar, C-673/17 - Planet49, par. 114; AAD, Planet49 davası, par. 35). Gerçekten de kullandığı veya maruz kaldığı teknolojinin nasıl çalıştığı konusunda bilgi sahibi olmayan bir kişinin verilerinin işlenmesiyle ilgili nasıl bir risk değerlendirmesi yapıp rızasını ona göre verebileceği önemli bir sorudur.

Robinsan olayında üretici firma, teknolojik özellikleri sayesinde çok fonksiyonlu bir robot sunmakta, bu yüzden robotun veri işleme amacını aktif hale getirilen fonksiyonlara paralel olarak açık hale getirmektedir. PDÖ gibi karmaşık bir teknolojiyle birlikte toplanan ve işlenen verilerin amacının kısmi olarak kullanıcısı tarafından belirlenmesi ve özellikle işlenen verilerden çıkacak sonuçların (Julia'nın oğlunun sağlık durumu gibi) öngörülemez ve yeni amaçlar için kullanılabilir olması, konuyu daha karmaşık hale getirmektedir (Millar ve Kerr, 2016; Custers ve Ursic, 2016). Böyle bir durumda Julia gibi ortalama teknoloji bilgisi ve çok az ilgisi olan bir kullanıcının kendisine sunulan bilgileri karmaşık bulup okumadan "anladım" butonuna basması ve bu şekilde rıza vermesi görüşümüze göre beklenen bir sonuçtur. Bu durumda, her ne kadar sosyal robot kullanıcısı belli ölçüde sorumluluk taşıyor olsa da, asıl sorumlu her zaman üretici firma (veya muhtemel diğer veri sorumluları veya veri işleyenler) olacaktır ve bu sorumluluk kullanıcı ile aynı ölçüde olmayacaktır. Wirstchafstakademie (AAD, Wirtschaftsakademie davası, C-210/16) ve FashionID (AAD, Fashion ID davası, C-40/17) davalarında, her ne kadar davaların konusu iki tüzel kişi olsa da, Facebook üzerinden açtığı hesap aracılığıyla Facebook'un veri toplamasını ve işlemesini mümkün kıldıkları için, direkt olarak veriyi işlemeseler bile, Facebook kullanıcıları da veri sorumlusu olarak adlandırılmış; bu yüzden bilgilendirme ve rıza yükümlülüklerini azami biçimde yerine getirmeleri gerektiği sonucuna varılmıştır. Yine de senaryodaki gibi gerçek kişilerin sorumluluğu ile tüzel kişilerin sorumluluğu eşit düşünülmemeli, gerçek kişilere asimetrik sorumluluk yüklenmemelidir. Böyle bir durumun öngörülüp engellenebilmesi bugün, henüz sosyal robotlar hayatımızın önemli bir parçası değilken mümkündür.

SONUÇ

Sosyal robotlar günümüzdeki diğer teknolojilerden aktif biçimde öğrenebilmeleri, insanlarla sosyal etkileşime girebilmeleri ve bunları otonom şekilde yapabilmeleri sebebiyle farklıdır. Bu robotların hasta ve yaşlı bakımı, günlük ev işlerini organize etme, eğlence ve iş sektörüne katkıda bulunma gibi birçok alanda yavaş yavaş kullanılmaya başlandığı veya başlanacağı bilinmektedir. Robotların yaşam kaynağı olan veri ve beyni olan algoritmalar özellikle kişisel hizmetler tasarlayabilmek için kişisel verilerle sıkı bir ilişki içerisinde olacaktır. Bu durumda sosyal robotlar ve kişisel verilerin korunması hukuku arasında da sıkı bir ilişki beklenebilir.

Kişisel verilerin işlenmesi konusunda genelde tüzel kişiler veri sorumlusu olarak düşünülse de, ileri teknolojilerin gerçek kişilerin kişisel kullanımına sunulmasıyla birlikte gerçek kişilerin de sorumlulukları olabileceği düşünülebilir. Nitekim bu çalışmada GVKT'ye göre sosyal robotların kişisel kullanımı üzerine inşa edilen ve senaryo yöntemiyle analiz edilen AAD davalarında, gerçek kişilerin de veri sorumlusu gibi çeşitli sorumlulukları olduğu gösterilmiştir. Bu sorumluluklar bilgilendirme ve rıza şeklinde özetlenebilir.

KAYNAKLAR

- Ahonen, P., Alahuhta, P., Daskala, B., Delaitre, S., de Hert, P., Lindner, R., Maghiros, I., Moscibroda, A., Schreurs, W., Verlinden, M. (2008). *Dark scenarios*. Wright D., Friedewald M., Punie Y., Gutwirth S., Vildjiounaite E. (ed.) Safeguards in a World of Ambient Intelligence. The International Library of Ethics, Law and Technology, vol 1. Springer, Dordrecht, 33-142.
- Article 29 Working Party (2011). 15/2011 *Opinion on the definition of consent adopted on 13 July 2011*.
- Article 29 Working Party (2016). *Guidelines on consent under Regulation 2016/679*.
- Arzt S. (2019). *AI Learns to Park-Deep Reinforcement Learning* <https://www.youtube.com/watch?v=VMp6ppq6_QjI> adresinden 10.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Astor, M. (2017). 'Your Roomba May Be Mapping Your Home, Collecting Data That Could Be Shared', The New York Times <<https://www.nytimes.com/2017/07/25/technology/roomba-irobot-data-privacy.html>> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Avrupa Komisyonu. (2018). *Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Digital Europe programme for the period 2021-2027*, SWD(2018) 305 final. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018SC0305&from=EN>> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Avrupa Komisyonu. (2020). *White Paper on Artificial Intelligence-A European approach to excellence and trust*. COM(2020) 65 final. <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/commission-white-paper-artificial-intelligence-feb2020_en.pdf> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Avrupa Parlamentosu. (2015). *European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics procedure, 2015/2103(INL)*. <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html?redirect> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Barfield, W. (2018). Liability for Autonomous and Artificially Intelligent Robots, *Paladyn Journal of Behavioral Robotics*, 9(1), 193-203.
- Report of COMEST on Robotics Ethics (2017). United Nations World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology. <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253952>> adresinden 10.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Breazeal, C. (2002). *Designing Sociable Robots*. Cambridge, MA, USA: MIT Press.
- Broman, M. M., Finckenberg-Broman, P. (2017). *Human-Robotics&AI interaction: The Robotics/AI legal entity (RAiLE©)*, 2017 IEEE International Symposium on Technology and Society (ISTAS) içinde, 1-7.
- CloudMinds (2020). XR-1 Intelligent Service Robot. <<https://www.en.cloudminds.com/home-new/cloud-robots/xr-1/>> adresine 09.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- CARESSES (2020). Culture-Aware Robots and Environmental Sensor Systems for Elderly Support <<http://caressesrobot.org/en/>> adresine 09.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Custers B.H.M., Ursic H. (2016). *Big data and data reuse: a taxonomy of data reuse for balancing big data benefits and personal data protection*, *International Data Privacy Law* 6(1): 4-15.

- Çetin, S. (Ed.). (2019). *Yapay Zekâ Çağında Hukuk: İstanbul, Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu*. <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Yapay_Zekâ_Caginda_Hukuk2019.pdf> adresinden 12.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Darling, K. (2017). "Who's Johnny?" *Anthropomorphic Framing in Human-Robot Interaction, Integration, and Policy*. In *Robot Ethics 2.0: From Autonomous Cars to Artificial Intelligence*, Oxford University Press.
- Edwards, C., Edwards, A., Spence, P. R., Xialing, L. (2018). I, teacher: using artificial intelligence (AI) and social robots in communication and instruction, *Communication Education*, 67(4), 473–480.
- European Data Protection Board. (2020). *Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679 adopted on 4 May 2020*. <https://edpb.europa.eu/sites/edpb/files/files/file1/edpb_guidelines_202005_consent_en.pdf> adresinden 10.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Fong, T., Nourbakhsh, I., Dautenhahn, K. (2003). A survey of socially interactive robots, *Robotics and Autonomous Systems*, 42, 143–166.
- Glenn, J. C., Theodore, J. G. (2009). *Futures Research Methodology Version 3.0*, The Millennium Project; 3.0 edition.
- Francis, Jr. et. al. (2015). U.S. Patent No. 8996429B1, USPTO, United States.
- Gültekin Várkonyi, G. (2019). *Operability of the GDPR's Consent Rule in Intelligent Systems: Evaluating the Transparency Rule and the Right to Be Forgotten, Intelligent Environments*, Andrés Muñoz, Sofia Ouhbi, Wolfgang Minker, Loubna Echabbi, Miguel Navarro-Cía (ed.), IOS Press.
- Hallevey, G., (2010). The Criminal Liability of Artificial Intelligence Entities-From Science Fiction to Legal Social Control. *Akron Intellectual Property Journal*, 4(2).
- International Federation of Robotics (2017). *Executive Summary World Robotics 2017 Industrial Robots*, <https://ifr.org/downloads/press/Executive_Summary_WR_2017_Industrial_Robots.pdf> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- International Federation of Robotics (2019). *Executive Summary World Robotics 2019: Service Robots*. <https://ifr.org/downloads/press2018/Executive_Summary_WR_Service_Robots_2019.pdf> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- ISO 8373:2012(en). 'Robots and robotic devices -Vocabulary'.
- Istituto Italiano di Tecnologia (2018). *IIT 2018-2023 Technical Annex*. <<https://multimedia.iit.it/asset-bank/assetfile/11121.pdf>> adresinden 11.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Leroux, C., Labruto, R., Boscarato, C., Caroleo, F., Günther, J.P., Löffler, S., Münch, F., Beck, S., May, E., Huebert-Saintot, C., de Cock Buning, M., Belder, L., de Bruin, R., Bonarini, A., Matteucci, M., Salvini, P., Schafer, B., Santosuosso, A., Hilgendorf, E. (2012). *Suggestion for a green paper on legal issues in robotics. euRobotics*, The European Robotics Coordination Action, 7th Framework Programme.
- Leyzberg, D., Ramachandran, A., Scassellati, B. (2018). The Effect of Personalization in Longer-Term Robot Tutoring, *ACM Transactions on Human-Robot Interaction*, Article no. 19, 7 (3), 19.
- Lo Scalzo, F. (2020). *Tommy the robot nurse helps keep Italy doctors safe from coronavirus*, Reuters Technology News <<https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-italy-robots/tommy-the-robot-nurse-helps-keep-italy-doctors-safe-from-coronavirus-idUSKBN21J67Y>> adresinden 09.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Millar, J., Kerr, I. (2016). *Delegation, relinquishment, and responsibility: The prospect of expert robots*. Robot Law, Cheltenham, Edward Elgar Publishing, UK.
- Minkinen, M. (2015). Futures of privacy protection: A framework for creating scenarios of institutional change, *Futures*, 73, 48–60.
- MIT Technology Review (2020). 'Facebook has trained an AI to navigate without needing a map'. <<https://www.technologyreview.com/2020/01/22/276139/facebook-has-trained-an-ai-to-navigate-without-needing-a-map/>> adresinden 10.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Mori, M. (1970). *The Uncanny Valley*, Energy, vol. 7, no. 4, 33–35 (Japonca). Eserin İngilizce tercümesi <<https://spectrum.ieee.org/automaton/robotics/humanoids/the-uncanny-valley>> adresinden 11.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Mulligan, C. (2018). *Revenge against Robots*, 69 S. C. L. Rev. 579.
- Shadana IMC (t.y.) *Robotics in the Netherlands, report prepared for the State Agency for Enterprising* <<https://www.araneo-magna.nl/images/pdfs/Robotics-in-the-Netherlandsfinal.pdf>> adresinden 10.05.2020 tarihinde alınmıştır.
- Social Cognitive Robotics in the European Society (SOCRATES) (2020). <<http://www.socrates-project.eu>> adresine 11.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- X Company (2020). <<https://x.company/projects/everyday-robots>> adresine 09.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- Zornoza, A., Moreno, J.C., Guzmán, J.L., Rodríguez, F., Sánchez-Hermosilla, J. (2017). *Robots Liability: A Use Case and a Potential Solution. Robotics—Legal, Ethical and Socioeconomic Impacts* içinde, InTech, London.